

Hösten 2008

Lärarytbildningen

Vad har förskollärare för uppfattningar av beteendeproblem?

Författare:

Anneli Nilsson

Veronica Nilsson

Handledare:

Lena Bäckström

www.hkr.se

Förord

Arbetet med denna uppsats har varit både givande och utvecklande för oss som blivande förskollärare. Det har även varit mycket intressant att fördjupa sig i hur förskollärare bemöter och arbetar med barn.

Vi har inte haft några problem med att samarbeta och arbetsbördan har fördelats lika. Ansvaret har vilat på oss båda. Vi fördelade arbetet efter hur vi upplevde att det fungerade bäst. En av oss skötte skrivarbetet medan den andre dikterade vad vi gemensamt bestämt oss för att använda i vår uppsats. Vi har haft lätt för att komma överens och samarbetet har därför fungerat bra.

Vi vill börja med att tacka vår handledare Lena Bäckström som har varit ett stort stöd för oss under arbetets gång. Vi ger också en eloge till Sonja Lundkvist på biblioteket för att hon hjälpt oss finna litteratur och för att hon uppmuntrat oss under arbetets gång. Samtliga förskollärare som deltagit i vår intervju vill vi tacka.

Vi vill ge ett särskilt tack till Bodil Persson som varit en räddare i nöden. Ett stort tack till Conny Borgström för maten, annars hade vi inte överlevt detta, samt Carina Sörensen för hjälp när datorn bråkade med oss, och till sist men inte minst ett tack till våra familjer för att de stått ut med oss.

Abstract

Detta examensarbete är en empirisk studie som visar vilken uppfattning våra utvalda förskollärare har av beteendeproblem i förskolan och skolan.

Vårt syfte med detta arbete är att undersöka genom intervjuer och litteratur, vad förskollärare anser är beteendeproblem. I litteratur delen tar vi upp definitioner av beteendeproblem som förekommer. Resultaten grundas på intervjuer som vi gjort med förskollärare i tre olika kommuner i nordvästra Skåne.

Resultatet av intervjuerna visar att förskollärare har kunskap om vad beteendeproblem är enligt Ogden och Nordahl med fleras definitioner, även om förskollärarnas svar när det gäller hur de arbetar med beteendeproblem skiljer sig åt.

Ämnesord: Bemötande, beteendeproblem, föräldraroll, metoder, samspel, självkänsla.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1. Bakgrund.....	7
1.2. Syfte.....	7
1.3. Frågeställning.....	7
1.4. Disposition.....	8
2. Litteraturgenomgång	9
2.1. Styrdokument.....	9
2.2. Definitioner av beteendeproblem.....	9
2.2.1. Kännetecken.....	10
2.2.2. Barnsyn ur ett historiskt perspektiv.....	11
2.3. Barns behov.....	13
2.4. Barnets självkänsla.....	16
2.5. Leken.....	16
2.6. Olika teorier om barns utveckling.....	17
2.6.1. Daniel Stern.....	18
2.6.2. Urie Bronfenbrenner.....	19
2.7. Belöning och bestraffning.....	22
2.8. Förskollärare.....	24
2.9. Föräldrarollen/fostran.....	26
3. Empirisk del	27
3.1. Datainsamlingsmetod.....	27
3.2. Urval.....	28
3.3. Genomförande.....	28
3.4. Tillförlitlighet och kritiskt tänkande.....	30
3.5. Etiska överväganden.....	31
4. Resultat och analyser	32
5. Diskussion	37
6. Sammanfattning	40
7. Referenslista	42
Bilaga 1	
Bilaga 2	

1. Inledning

I läroplanen lpfö 98 står det att den pedagogiska verksamheten skall anpassas till alla barn i förskolan.

Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra skall få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar

(<http://www.skolverket.se/skolfs?id=572>).

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka vad förskollärare¹ har för uppfattningar av beteendeproblem samt hur de arbetar med detta i förskolan och skolan. I vår studie tar vi upp hur olika teoretiker definierar beteendeproblem.

I vår undersökning väljer vi att besöka och intervjua förskollärare från tre olika kommuner i nordvästra Skåne. Vi kommer att göra en jämförelse mellan förskollärarnas olika svar, för att ta reda på om de har likvärdig uppfattning av vad beteendeproblem är och hur förskollärarna arbetar med detta i sin dagliga verksamhet. Vi kommer inte att fördjupa oss i diagnostiserade handikapp såsom t.ex. DAMP, ADHD och Aspergers syndrom. Eventuellt nämner vi dessa men det är i första hand vad förskollärare anser vara beteendeproblem som vi intresserar oss för.

¹ När vi skriver om förskollärare/lärare i vårt arbete avser vi lärare som arbetar i förskola/förskoleklass.

1.1 Bakgrund

Vi är två studenter som går termin fem i lärarutbildningen på Högskolan Kristianstad. Vår inriktning lek, utveckling och lärande gäller de yngre barnen i åldrarna 0-6 år i förskolan och förskoleklass. Vårt intresse att skriva om beteendeproblem fick vi när vi var ute på vår verksamhetsförlagda utbildning. Vi har varit på flera olika förskolor, och i förskoleklasser och där mött beteendeproblem. Detta väcker vårt intresse eftersom vi som blivande förskollärare kan behöva mer kunskap och bättre förståelse för beteendeproblem samt ökad kännedom om förskollärares uppfattningar om vad ett beteendeproblem är. Vi intresserar oss i första hand för hur förskollärare arbetar med beteendeproblem i förskolan och skolan, samt hur förskollärare hanterar detta problem.

1.2 Syfte

Vårt syfte med detta arbete är att undersöka genom intervjuer och litteratur, vad förskollärare har för uppfattning av beteendeproblem samt hur förskollärare arbetar med beteendeproblem i förskolan och skolan.

1.3 Frågeställning

- Vad har förskollärare för uppfattning av beteendeproblem?
- Hur arbetar förskollärare i förskolan och skolan med beteendeproblem?

1.4 Disposition

Vi inleder vårt arbete med en litteraturgenomgång som först tar upp förskolans och skolans styrdokument och sedan undersöker fakta, vad som kännetecknar barn med beteendeproblem samt historik. Vidare går vi in på barns behov, självkänsla och lekens betydelse. Vi tar upp Stern och Bronfenbrenners olika teorier om barns utveckling samt Skinners behavioristiska syn på belöning och bestraffning. Litteraturgenomgången avslutas med förskollärare och föräldrarollen/fostran. I den empiriska delen presenterar vi hur vi har gått tillväga under vårt arbete. Vi redovisar sedan vårt resultat och analysen av vår undersökning utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar. Efter detta kommer en diskussion och sammanfattning.

2. Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången skriver vi utifrån relevant litteratur om barn med beteendeproblem. Vi inleder med definition, kännetecken och synen på barn ur ett historiskt perspektiv. Sedan följer barns behov och självkänsla samt lekens betydelse. Vi benämner Stern och Bronfenbrenners teorier om barns utveckling samt Skinners behavioristiska syn på belöning och bestraffning. Vi avslutar litteraturgenomgången med förskollärare och föräldrarollen/fostran.

2.1 Styrdokument

Läroplanen är en utfärdad förordning gjord av regeringen med bindande föreskrifter som ska styra förskolan och skolan. Barnen ska möta en pedagogisk verksamhet där omsorg, lärande och fostran blir en helhet. Detta ska ske i samspel mellan vuxna och barn och av att barnen lär av varandra. I lpo 94 står att:

Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter (<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>).

Vårt demokratiska samhälle vilar på grundläggande värden som vi ska förankra hos våra barn för att de ska kunna följa med i utvecklingen och samspela med andra. Dessa värden är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, solidaritet med svaga och utsatta dessa finner du i läroplanen för förskolan lpfö 98.

2.2 Definitioner av beteendeproblem

Thomas Nordahl, Mari-Anne Sørli, Terje Manger och Arne Tveit (2007) skriver att alla barn vid något tillfälle kan uppvisa problembeteende, oavsett ålder, kön, kognitiva förutsättningar, familjebakgrund, skola och hemmiljö. Terje Ogden (2003) anser att beteendeproblem försvårar positiv interaktion med andra, Ogden menar också att beteendeproblem hindrar elevernas lärande och utveckling. Nordahl mfl (2007) anser däremot att man kan uppträda problematiskt under vissa perioder i livet, men detta är en

naturlig del av varje människas lär- och utvecklingsprocess. Problembeteende förekommer bland både vuxna och barn i varierad grad, både hemma och i skolan samt på fritiden.

En utförlig definition och beskrivning av beteendeproblem gör Nordahl mfl (2007).

- Beteende som hindrar lärande och undervisning omfattar beteende som att drömma sig bort på lektionerna, vara lätt distraherad, rastlös och stökig så att andra elever störs på lektionerna. Det kan betraktas som ett disciplinproblem och den klart vanligaste formen av beteendeproblem i skolan.
- Utagerande beteende är det näst vanligaste formen av beteendeproblem i skolan. Denna beteendedimension omfattar handlingar som att snabbt bli arg, slänga käft med lärarna vid tillrättavisningar eller bråk och slagsmål med andra elever, dvs. fysiska eller verbala angrepp på andra människor.
- Social isolering handlar om att känna sig ensam i skolan, vara deprimerad, osäker och ensam på rasterna. Det är inte ett beteende som nödvändigtvis går ut över andra, men det kan vara mycket tungt för den elev det gäller.
- Med antisocialt beteende menas handlingar som står klart i strid med gängse sociala normer och regler i det samhälle och den kontext handlingen utförs. Det rör sig om beteenden som en majoritet betraktar som destruktiva, etiskt tveksamma och/eller som regelbrott (inklusive lagbrott), då handlingen kan få betydande negativa eller skadliga följder för andra (Nordahl m.fl., 2007, s 34).

2.2.1 Kännetecken

Björn Wrangsjö (1998) beskriver kännetecken hos barn med beteendeproblem. Barn som väcker våra känslor märks. Det märks genom att de på något sätt påverkar oss som vuxna, detta kan de enligt Ogden (2003) göras genom att en elev bryter mot de regler och normer som gäller i skolan. Det kan visa sig genom nyfikenhet, aktning, beundran, respekt och ömhet, eller irritation, vrede, avsky, osäkerhet, förvirring, sorg och maktlöshet. Barnets påverkan på oss gör att vi förstår att någonting inte är som det ska. Ett beteendeproblem är ett beteende som avviker från det normala, det vill säga att det skiljer sig från majoriteten av det önskade beteendet. Man märker inte alla barn som har det svårt, vissa barn tycks hantera sina svårigheter genom att försvinna i mängden Ogden (2003) menar att beteendeproblem kan ta sig många uttryck utifrån ett lärarperspektiv. Somliga barn är högröstade, andra trissar upp varandra och kan locka hela gruppen till

skratt. En del är grova i munnen och ohövliga medan somliga barn skyr inga medel för att få bekräftelse och uppmärksamhet. Det finns också barn som inte tål tillsägelser och därmed blir passiva i sitt skolarbete. Några barn har koncentrationssvårigheter är fnissiga och brukar retas medan andra barn är dagdrömmare och försöker finna svar eller lösningar på sina problem. De bråkiga och störiga barnen som inte tål tillrättavisningar upplevs av den vuxne som svåra att handskas med. Vissa barn betar sig direkt hotfullt mot sina kamrater och förskollärare, dessa kan till och med gå till attack. Olovlig frånvaro utan giltigt skäl anses som ett lika svårt problem.

2.2.2 Barnsyn ur ett historiskt perspektiv

Jane Brodin och Peg Lindstrand (2004) beskriver synen på barn ur ett historiskt perspektiv. Det har alltid hos människan funnits en vilja att skilja ut dem som är annorlunda. Under 1800-talet var detta en anledning till att man började bygga upp särskilda institutioner för att segregera människor, som på grund av psykiska eller fysiska funktionshinder avvek från övriga samhällsmedborgare. Detta gjordes för att ta bort obehaget att behöva ha kontakt med och beblanda sig med dem som var avvikande. De sades även att det var för att skydda de avvikande från förföljelse och kontakt med andra. När institutionerna senare avvecklades framkom det att det fanns barn som fått tillbringa sitt liv där på grund av fattigdom, vilket egentligen inte är ett funktionshinder. Idag finns andra grupper av barn som behöver särskilda insatser, t.ex. de som har sociala eller emotionella störningar.

Helena Gårdsäter och Cajsa Mitchell (1999) menar att vår kulturella bakgrund följer oss genom livet. Barn har fått sitt kulturarv från föräldrar, syskon och äldre släktingar. Detta innebar för barn även att sköta hemmets sysslor och var ett sätt att föra traditionerna vidare och för att klara försörjningen. Det var en självklarhet att barn skulle arbeta. I skolan fick de senare lära sig att "göra rätt för sig". Det ansågs att människor som arbetar blir skötsamma, aktiva och hederliga. Fattiga barn fick själv bidra till sitt uppehälle och på så vis blev det billigare för samhället.

Ann Granberg (1998) beskriver hur illa barn behandlades förr. Barnens historia är kantad av grymheter och nöd. Ju längre bakåt i tiden man går och ju fattigare familjen var, desto dystrare var förhållandena för barnen. Barn ansågs inte uppleva smärta på samma sätt som vuxna, inte heller lust och känslor. Ibland dog spädbarn för att de doppats i isvatten, detta var inte avsikten utan avsikten var att de skulle bli härdade. Många dog av spädbarnsdödlighet, svält, näringsbrist och olika sjukdomar. Det förekom till och med att föräldrarna tog död på sina egna barn. Anledningen kunde vara brist på mat, dyra kostnader för hemgift, missväxt och fattigdom. Utvecklingsstörda och missbildade barn fick ingen chans att överleva. Att vara barn i en välbärgad familj kunde innebära att sällan få träffa sina föräldrar, detta var inte alltid så lätt. Barnen fostrades av pigor och tjänstefolk, spädbarnen ammade av ammor och de äldre barnen undervisades av guvernanter och informatörer. Stränghet och hård disciplin rådde och barnen fostrades till respekt och lydnad. Det ställdes mycket stora krav på barnen och om de misslyckades kunde de straffas genom att bli utan mat, stängas in på rummet, pryglas och förnedras. Synen på barn har påverkat barnuppfostran. Ibland har barn betraktats som vita oskrivna blad eller tomma kärler utan personlighet. Då har uppfostran gått ut på att fylla dem med moral, innehåll och kunskap. Barn har utsatts för aga, bestraffningar, förbud, skrämelse och förödmjukande behandlingar i fostrande syfte.

I Sverige finns från 1979 en lag, som förbjuder alla former av aga. Lagtexten i föräldrabalkens 6 kap 3 § lyder: *barnet får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling*. Trots lagen får barn i Sverige fortfarande både örfilar, smäll på fingrarna och daskar i stjärten. Oftast handlar det mer om föräldrarnas oförmåga att styra de egna känslorna än om ett metodiskt led i uppfostran. Flertalet föräldrar lider av konstant dåligt samvete. De slits mellan kraven att vara goda föräldrar, engagerade yrkesmänniskor, duktiga husmödrar, attraktiva samlevnadspartner, lojala och trevliga vänner. Många känner att de inte har tillräckligt med tid att ge till barn, hem, arbete, man/hustru, släkt och vänner och allra minst åt sig själva (Granberg, 1998).

Till skillnad från förr skall barn idag socialiseras så tidigt som möjligt. Båda föräldrarna arbetar oftast och då får barnet tillbringa dagen på förskolan. Förr var det vanligt att

kvinnan var hemma och skötte om barn och hushåll, men på grund av ekonomiska skäl är hon idag tvungen att förvärvsarbeta. Barn från alla samhällsklasser möts i förskolan och interagerar med varandra. Klyftan mellan fattig och rik är av mindre betydelse idag, det handlar mer om att vi ska ta vara på varandra som resurser och vara öppna för kulturella skillnader. Vi lever i ett ständigt föränderligt samhälle och vi är tvungna att hänga med i utvecklingen för att passa in.

2.3 Barns behov

BBIC är en förkortning och betyder barns behov i centrum. Christina Dahlberg och Anne Forsell (2006) beskriver hur BBIC som modell utvecklades ur en engelsk förlaga som började användas i England under 1990-talet avsikten har varit att utredning och uppföljning skall utföras med stöd av vetenskapliga forskningsresultat och beprövad erfarenhet. BBIC:s uttalade syfte är att stärka barnets ställning i utredningsförfarandet. Bland de viktigaste teoribildningarna som BBIC stödjer sig på återfinns anknytningsteori, utvecklingsteori, teorier om risk - och skyddsfaktorer samt teorier om kritiska perioder i barns utveckling.

Den så kallade BBIC – triangeln är något som är nära sammanlänkat med BBIC. Det är en bild som illustrerar BBIC:s indelning av barnets värld under olika kategorier. De tre sidorna i triangeln representerar den utvecklingsekologiska indelningen i barnets behov, respektive föräldrarnas omsorgsförmåga och olika på barnets utveckling påverkande faktorer. Denna illustration är tänkt att ge en överblick över barnets situation. Under varje rubrik ryms både styrkor och svagheter. Det går också att använda tanken om triangeln för att analysera hur olika områden påverkar varandra. På så vis blir triangeln ett verktyg att använda vid planering av utredningar och insatser, såväl som uppföljning. Barnets grundläggande behov ska vara utgångspunkten för allt socialt arbete.

Lyhörddhet för vad barn behöver och vad ett gott familjeliv kräver i form av omsorg, uppfostring, samarbete och solidaritet både visavi barn och partners tycks vara de yttersta garanterna för god utveckling och socialisation av såväl barn som vuxna (Bäckström 2006, s 50)

Barnets behov är utgångspunkten. Behoven beskrivs med hjälp av information från barnet/den unge, föräldrarna och andra personer som har kunskap om barnet, t.ex. lärare eller fritidspersonal. Detta kan ske utifrån en eller flera av dessa sju områden enligt nedan, alla är viktiga för att barn och unga ska utvecklas till fungerande och självständiga vuxna.

Föräldrarnas förmåga påverkar barnets utveckling. Utifrån områdena nedan beskrivs föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov.

Barnets omgivning är viktig. Barnets familj och bakgrund, dess ekonomi och social situation påverkar inte bara barns och ungas utveckling. Dessa faktorer påverkar föräldrarnas möjligheter att möta barnets behov.

(http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/barn_ungdom/BBIC/)

Primärbehov är det vi behöver för vår överlevnad. Dit räknas behov av mat och dryck, vila, tak över huvudet och mänsklig omtanke. Sekundärbehov är allt annat vi behöver för att utvecklas. Dit hör all form av undervisning, kultur och underhållning samt behov av kärlek, uppmuntran och stimulans. Den sekundära socialisationen innebär att en primär socialiserad människa går ut och möter andra människor och miljöer som påverkar henne (Granberg, 1998).

Barnet är inte beräknande. Det behöver kärlek. Var inte rädd för att älska det eller ge det allt vad det behöver. Alla småbarn behöver att man ler mot dem, pratar med dem, leker med dem, kelar- och med vänlighet och kärlek - likaväl som de behöver vitaminer och kalorier, och de barn som inte får någon kärlek blir kyliga och reserverade när de växer upp. (Spock, 1956 s 19)

Behovet av att bli älskat är lika stort hos alla barn. Barn vill inte bli omtyckta enbart för att de är söta och gulliga, snälla och lydiga, duktiga och försigkomna eller för att de är charmiga. Alla barn behöver bli älskade och sedda, respekterade och accepterade som de är. Ellneby (2007) skriver att om du inte rör ett barn så dör det, barn som ingen tar i, pratar med eller lyfter upp dör. Hon har sett barn dö, men hon har också sett hur livgivande det är när ett understimulerat barn får närhet, beröring, lite tal och sång nära örat, andedräkt mot ansiktet när någon vyssjar och pratar med det.

Ett barn som får mycket kritik, lär sig att fördöma.
Ett barn som får uppleva fientlighet, lär sig att slåss.
Ett barn som görs till åtlöje utvecklar blyghet.
Ett barn som ständigt får uppleva skam, lär sig att känna sig skyldigt.
Ett barn som behandlas med tolerans, lär sig tålamod.
Ett barn som får uppmuntran, lär sig förtroende.
Ett barn som får beröm, lär sig att uppskatta.
Ett barn som lär sig rent spel, lär sig rättvisa.
Ett barn som accepteras och möts med vänskap, lär sig att känna kärlek i världen
(Dorothy Law Nolte).

2.4 Barnets självkänsla

Maarit Johnson (2003) definierar självkänsla på följande sätt. Självkänsla står för hur vi värderar oss själva. Det anger vårt känslomässiga förhållande till oss själva; hur vi värderar vår själv bild och hur vi känner inre tillfredsställelse och tillit till oss själva. Självkänsla står för evaluering av vad eller hur vi är. Britt-Inger Olsson och Kurt Olsson (2007) skriver om självkänsla på följande sätt. Den respons vi får på våra känslor och reaktioner som barn påverkar vår självkänsla. Vårt känsleregister utvecklas genom att vi tillåts och lär oss att hantera samt uttrycka både glädje, sorg och ilska. Vår empatiska förmåga har kopplingar till vår självkänsla och sätts ur spel när våra egna behov och känslor dominerar. I miljöer där människor blir respekterade för vilka de är och inte för vad de presterar utvecklas en god självkänsla. Personer som sedan tidig barndom upplevt en stabil känslomässig grund genom att de fått känslomässig bekräftelse, har lättare att hantera kriser och känslomässigt laddade situationer. En låg självkänsla kan utgöra en bakomliggande orsak till personliga problem, såsom ångest och depression eller missbruk av olika slag. De som enbart blivit accepterade när de levt upp till föräldrarnas förväntningar och krav riskerar att drabbas av låg självkänsla. De har svårt att utföra utmaningar och deras prestationsångest kan medföra handlingsförlamning.

Ylva Ellneby (1999) belyser bekräftelse både från andra människor och hur individen bekräftar sig själv. Alla människor har behov av att känna sig betydelsefulla och omtyckta av andra. Vi söker oss till andra som kan ge oss bekräftelse, vi kan också bekräfta oss själva genom att tänka på saker som gör oss väl till mods och som känns positiva för oss. Barnen kan inte få denna bekräftelse från andra barn, de saknar förmåga att själva söka upp någon speciell person. De är beroende av vuxna som finns i deras omgivning och som ger dem kärlek och bekräftelse.

2.5 Leken

Förskolebarns viktigaste sysselsättning är leken, barn lär genom lek. I leken experimenterar, upptäcker och undersöker de. På detta sätt tillägnar de sig erfarenheter och kunskaper. De lär sig att samspela med andra människor i leken samt att hantera

kulturella spelregler. I leken utvecklas barns sociala kompetens samt förmågan till inlevelse och att lösa konflikter. När barn leker stimuleras och utvecklas hela barnet: tankar, känslor, språk, fantasi motorik och begrepp samt alla sinnen. Att leka är nödvändigt för barns utveckling (Granberg, 1998). Marianne Brodin och Ingrid Hylander (2000) beskriver barn som har problem i leken. Många barn är uppe i varv och har svårt att komma till ro, de klarar inte av samförstånd med andra och därför fungerar de inte i rollek. De har inte heller en fungerande ögonkontakt och har svårt för att härma. För att kunna delta i lek behöver de hjälp av vuxna för att komma igång med leken och för att klara samvaron med andra barn. Barn behöver andra barn för att fungera, de måste ha andra lekfulla barn att studera för att kunna härma. Vuxna kan inte ersätta andra barn. Kommunikation behövs för att ett barn ska kunna utvecklas.

Somliga barn är sociala begåvningar och samförståndets mästare de har hela tiden klart för sig vad som gäller, tittar på de andra barnen och gör sällan något som blir missförstått av de andra. Andra barn begriper inte vad samförstånd är. De använder inte ögonen för att undersöka innebörden i andras blickar. De upptäcker inte när någon pekar på något eller uppmärksammar något som skulle kunna bli en gemensam aktivitet. De blir hela tiden missförstådda, och känner sig också missförstådda och utanför (Brodin & Hylander, 2000, s 100).

2.6 Olika teorier om barns utveckling

Olika författare presenterar sina tolkningar av teorier som har anknytning till ämnet beteendeproblem.

Barns *naturliga* utveckling har definierats och beskrivits som mognad och/eller förutbestämda, för alla barn likadana, utvecklingsvägar som ska passeras på vägen mot vuxenhet, i betydelsen människoblivande. Barns *kulturella*² utveckling har däremot beskrivits och definierats som upptäckter och/eller aktiviteter gentemot omvärlden som barn gör och har inte ifrågasatts eller problematiserats. Utgångspunkten var att det fanns ”en förutbestämd och överordnad riktning och plan (den teologiska principen)” som var lika för alla barn överallt i världen (Sommer, 2005 s. 231).

² Utvecklingstanken har sina rötter i upplysningstiden. Den bröt mot performancestanken som innebar att barn uppfattades som vuxna i miniatyr (Sommer, 2005).

2.6.1 Daniel Stern, 1934 -

Daniel Stern är en av dem som bidragit till bilden av det kompetenta barnet han är amerikan, fembarnspappa, psykiatriker, psykoanalytiker och spädbarnsforskare. Han hämtar forskningsresultat och förklaringar från många olika traditioner. Från barnets yttre beteende skapar han hypoteser om vad som händer i barnets inre, hur barnet upplever sig självt och omvärlden. Med sina teorier överbryggas Stern en gammal polarisering mellan biologi och psykologi, mellan kropp och själ, mellan arv och miljö. Detta ingår i en trend som finns idag mot ett mer tvärvetenskapligt sätt att se på barns utveckling. I stället för att olika förklaringsmodeller konkurrerar om vad som är "sanningen" får nya kunskaper från olika områden befrukta varandra. Kropp och själ ses som en helhet, vi styrs av arvet, biologin, miljön och psykologin i ett ömsesidigt ständigt pågående samspel. Vi vet idag att barn inte är några oskrivna blad när de kommer till världen. Barnet är någon, troligen redan i magen. Flerbarnsmammor vet att barn redan som ofödda uppför sig olika. Istället för stadieteoriernas mer statiska syn på barns utveckling, menar Stern att människor utvecklas kontinuerligt. Är det något som man missar i barndomen kan man ta igen detta senare i livet. Enligt Stern har självet med kontinuitet att göra, trots att man förändras och utvecklas i livet förblir man ändå densamma - sig själv (Brodin & Hylander, 2000).

Marie-Louise Folkman (1998) beskriver utifrån det lilla barnet enligt Sterns teori.

De fem själven:

De gryende självens insikt

- Det finns en ordning i kaos.
- Det känns skönt att vara i världen.
- Ibland är det obehagligt en stund.
- Någon tar hand om mig.

Kärnsjälvens insikt

- Händelser går att förutse.
- Det finns tröst att få.
- Det finns ett centrum inne i mig.
- Det finns en annan människa.
- Vi kan ha kontakt.

Det subjektiva självets insikt

- Jag har en egen vilja.
- Andra har också en vilja.
- Vi kan dela tankar med varandra.
- Jag kan bli förstådd.

Det verbala självets insikt

- Det finns ord att njuta av, ord som betyder något, ord att bolla mellan oss.
- Orden stämmer inte alltid.

Det berättande självets insikt

- När jag kan se sammanhang i skeenden, återge det i lekens form eller i berättelser.
- Jag kan reflektera över mig själv och det som händer mig.
- Upplevelser och hur de återges är inte alltid samma sak (Folkman, 1998, s 46).

Folkman (1998) beskriver självet utifrån det lilla barnet medan Leif Askland (2003) skriver att Stern hävdar att det egentligen handlar om livsteman, inte livsfaser varje livstema bibehåller sin utvecklingslinje genom hela livet, de är inte koncentrerade till en viss fas i livet.

2.6.2 Urie Bronfenbrenner, 1917 – 2005

Urie Bronfenbrenner (1976) var en amerikansk forskare som såg på barnets utveckling ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv. Detta perspektiv innebär att barnet och dess utveckling sätts i relation till de miljöer barnet vistas i. Det centrala är samspelet mellan individen och miljön. Enligt Bronfenbrenner är utvecklingen ett resultat av samspelet mellan individ och miljö. Grundsynen är att människa är aktiv och påverkbar. Olika faktorer i skilda miljöer påverkar barnets uppväxt och utveckling och barnet själv påverkar miljön. Individer påverkas olika av miljöer beroende på inneboende karaktäristika, tidigare erfarenheter och parallella erfarenheter i andra miljöer. Bronfenbrenner delar upp miljöerna som påverkar barnet i fyra miljöer.

Mikronivån är ett mönster av aktiviteter och roller och relationer mellan individer, som den upplevs av den utvecklande individen i en given miljö med en specifik fysisk och materiell karaktär. Forskarna har undersökt och koncentrerat sig mest på mor - barn relationen vid studier av mikronivån. Men Bronfenbrenner går längre och pekar på aktiviteter, roller och relationer som de tre viktiga faktorer i en individs utveckling. Det är utifrån dessa tre som man kan tolka hur barnet engagerar sig utifrån de verbala och icke verbala aktivitetsmönster. Dessa faktorer bidrar till barnets utveckling men är också konkreta uttryck för barnets utvecklingsnivå. Vad man gör och hur man gör det såväl vad som gäller den växande individen, som de människor som finns i omgivningen. Vilka roller som utformas t.ex. hur auktoritärt eller demokratiskt föräldrarollen är i ett hem och vilken eller vilka roller barnet själv försätts i, samt vilka sociala relationer som förekommer, är viktiga frågor i ekologisk forskning på mikronivå.

Mesonivån innefattar interrelationer mellan två eller fler närmiljöer där den utvecklande individen är aktivt deltagande. Mesonivån formas och utvidgas efter hur den utvecklande individen förflyttar sig i en ny miljö. En viktig förutsättning är att de olika närmiljöerna stödjer och kompletterar varandra vad gäller aktiviteter, roller och relationer. De relationer som utvecklas mellan dessa närmiljöer bestämmer vilka effekterna blir för barnet. Motsatsen kan också gälla, om barnet erbjuds verksamhet eller om det ställs krav som är helt främmande för barnet så kan positiva resultat i beteendet och utvecklingen utebli. Om kontakterna mellan familjen och olika närmiljöer främst är negativa kan barnet få en känsla av att vara utanför och få en negativ syn på samhället och/eller på sin familj.

Exonivån definieras i första hand av de olika typer av institutioner t.ex. arbetsplatsen och dess rådande förhållanden som indirekt får konsekvenser för individen. Bronfenbrenner menar att en individ påverkas av det som sker bortom de omedelbara närmiljöerna. Denna påverkan sker indirekt och det kan vara svårt att kunna påverka sin situation och få till stånd en förändring då man i exonivån befinner sig långt ifrån beslutsfattarna. Möjligheterna till påverkan beror dock framförallt på systemets ramar, dvs. hur stort

utrymme det finns eller vilka hinder som måste övervinnas för att kunna nå en förändring. Beslut utanför familjen på t.ex. kommunalnivå exempelvis nedskärningar eller nedläggningar i barnomsorgen, hot om arbetslöshet osv kommer att påverka barnets familj, som i sin tur kommer att påverka barnet och familjen indirekt.

Makronivån är enligt Bronfenbrenner de system som omfattar värderingar och förhållanden av mer övergripande och ideologisk karaktär. Hit hör även de ekonomiska och politiska beslut som utformat t.ex. föräldraledighet, barnomsorg mm. Även om Bronfenbrenner lägger störst vikt vid miljöerna på mikronivå kritiserar han teorier som enbart fokuserar på barnet och modern. Dessa teorier tar inte hänsyn till andra personer (fysiskt eller psykiskt närvarande) i omgivningen som kan påverka barnet. Fysiska personer som kan påverka barnet är alla familjemedlemmar, släktingar, men även personal i butiker, kiosker, badhus etc. Personer som är psykiskt närvarande kan vara TV-personligheter litterära personer som t.ex. Pippi Långstrump, Alfons Åberg, Pettson och Findus.

Bronfenbrenner hävdar att det centrala är samspelet mellan individen och miljön. Utvecklingsekologi innebär att barnet och dess utveckling sätts i relation till de miljöer barnet vistas i. Det nyfödda barnets första viktiga närmiljö är familjen och hemmet. Här börjar barnet samspela med sina föräldrar och eventuellt syskon. Dessa utgör barnets allra första sociala miljö och det bidrar tillsammans med det lilla barnet ett system. Beroende på vad barnet bär med sig i sitt arv, vilken personlighet det verkar ha samt hur föräldrar och syskon är och beter sig gentemot barnet startar en utvecklingsprocess som sedan fortgår livet ut. Vilken karaktär detta samspel har är viktigt för barnets fortsatta utveckling. Förskolans miljö behöver innehålla både lugn och ro för att barn med beteendeproblem ska kunna känna trygghet. Förskollärare i vår undersökning hävdar vikten av att kunna skapa en inbjudande miljö. Gärna en liten vrå där barnen kan leka eller arbeta i mindre grupper.

Schematisk figur av miljöns olika nivåer i relation till barnet. (Modell efter Andersson, B-E, 1982).

2.7 Belöning och bestraffning

Burrhus Fredric Skinner, 1904 – 1990

Christer Stensmo (1994) beskriver Skinner – som är en del av den redan etablerade behaviorismen. Skinner står för den behavioristiska teorin som använder sig av belöning och bestraffning. Behavior betyder beteende och behaviorismen går ut på att studera det man kan se. Det man kan se är hur människor och djur beter sig i olika typer av miljöer. Förr använde man sig av isolerande miljöer och studerade hur djur betedde sig. Djurens beteende överförde man sedan till mänskliga situationer. Det observerbara beteendet benämner Skinner och behavioristerna, det går ut på att vi reagerar på signaler stimuli

från vår omgivning och reagerar på denna respons. Gunn Imsen (2006) anser bestraffning tar en liten plats i behaviorismen. Den bara leder till ett undertryckande och inte till ett borttagande av det oönskade beteendet, det som framkallas är rädsla. Enligt Skinner kommer ett beteende som inte förstärks att försvinna av sig själv. Skinner menar att när man lär ut ett nytt beteende ska man förstärka det som är bra och inte sätta fokus på att bestraffa det som är dåligt.

Magne Raundalen (1997) tycker att man ska ta bort belöningarna när ett barn utvecklar ett negativt, aggressivt beteende för att de ska få sin vilja igenom. Roger Säljö (2003) menar att föräldrarna behöver vägledning för att inte barnet ska få ett maktutövande gentemot dem. Barnets aggressioner ska inte ge belönings effekter. Säljö (a.a) tar upp Skinners utgångsobservationer och han menar precis som Raundalen att en individ tenderar att upprepa ett beteende om det resulterar i positiv belöning. Om ett beteende inte förstärks genom positiv belöning tenderar detta att bli mindre och mindre och till slut helt försvinna. Raundalen (a.a) menar även att om det ska delas ut en bestraffning är det viktigt att barnet vet att det straffas för sitt aggressiva beteende. Det är också viktigt att man ser till att straffet inte anses som mycket orättvist. Detta kan förebyggas genom att lyssna på barnets version innan straffet bestäms.

När ett barn tänker utföra en negativ handling söker vi ögonkontakt med dem för att visa dem att de inte bör agera på detta sätt. Barn som får en förmaning känner ofta skam. När barnet hindras från något som är lustbetonat av en person som det annars har en positiv ömsesidig relation till och förväntar sig positivt bemötande av, bryts relationen och barnet känner skam. Vid detta tillfälle är det omöjligt att se den person i ögonen som har framkallat denna känsla. Kontakten är bruten. Skamkänslan är förknippad med en känsla av värdelöshet, och påverkar alltså självkänslan i högsta grad. Som vuxna märker vi att barnet skäms och känner i och med det att tillsägelsen "gick in". Den vuxnes bestämdhet eller ilska går över och man känner värme och förståelse för barnet igen. Då vågar barnet titta upp och möter en blick som säger: "nu är vi vänner igen" (Brodin & Hylander, 1997). Nedvärderande ord och uttalanden som förskolläraren gör får ett negativt inflytande på barns beteende och utveckling. Detta följer med barnet hela livet och

påverkar dennes självuppfattning. Barn och ungdomar ska inte behöva känna sig nedvärderade utan det är viktigt att de bekräftas och bemöts på ett positivt sätt (Nordahl mfl, 2007). Ogden tycker att förskollärare bör arbeta medvetet med regler och konsekvenser, dessa konsekvenser ska förskollärare och barn gemensamt bestämma om en regel överträds. Regelöverträdelse kan föregripas genom vägledning. Ogden menar också att förskollärare bör berömma barnet ofta även om det inte har nått fram till målet, men gjort sitt bästa. Förskollärare kan i samarbete med hemmet ge uppmuntran till barnet i form av belöning som t.ex. klistermärken, stjärnor mm. Detta kan användas men enbart om barnet är motiverat (Ogden, 1991).

2.8 Förskollärare

Ett pedagogiskt synsätt innebär att se, uppfatta och förstå var någonstans en människa befinner sig i sin utveckling och leda henne framåt i hennes lust att gå vidare och lära mera. Den som är pedagogisk har förmågan att både lyfta fram en människas egna resurser och hjälpa henne att ta sig igenom de svårigheter som kan uppstå (Gårdsäter & Mitchell, 1999, s 172).

Vuxna som har en god relation till barn och ungdomar tycks uppleva mindre beteendeproblem än vuxna som inte har det. Att fostra barn är ingen medfödd egenskap. Grunden i en god relation utgår från att vara människa och att kunna kommunicera och samspela med andra både barn och vuxna

När förhållandet mellan barn och förskollärare är dåligt uppvisas genomgående mer problembeteende än när detta förhållande är positivt. Barn som har ett bra förhållande till sin förskollärare verkar också generellt sätt uppvisa något mer positiv social kompetens och trivas bättre i förskolan än andra barn. Den vuxne bör förhålla sig till barn på ett sådant sätt att han skapar tillit. Barnet ska uppleva att det går att tala med den vuxne, att den vuxne lever upptill överenskommelser, att den vuxne är förutsägbar och trovärdig, att den vuxne lyssnar, att den vuxne tillfredsställer barnets centrala behov och att den vuxne är positivt inställd till barnet. Det är den vuxnes sätt att bete sig mot barnet som skapar tillit. Vuxna måste göra sig förtjänta av denna tillit. Det handlar inte om huruvida den vuxne är sträng eller snäll utan om att barnet upplever att den vuxne är pålitlig, rättvis

och går att tala med. Kommentarer, frågor, ögonkontakt och en klapp på axeln tar inte särskilt mycket tid i anspråk. Det handlar snarare om att vara uppmärksam och intresserad av barn och inte minst om att utnyttja den tid man har.

Alla barn måste få uppleva att de tillhör olika gemenskaper och det förutsätter att de blir sedda av vuxna. Det gäller både i förskolan, i skolan, på fritiden och inte minst i hemmet samt oberoende av vilket beteende barnet uppvisar. Alla barn har något de kan värdesättas för och detta måste uttryckas, också när det gäller de barn som utmanar oss genom sitt beteende. De mest utmanande barnen är kanske de som har störst behov av att bli bemötta med uppskattning, empati och förståelse. Många av de här barnen har tidigare under uppväxten fått mycket lite bekräftelse av vuxna. Bra relationer mellan barn och mellan förskollärare och barn är en förutsättning både för bra gruppleddning, inhämtning av kunskap och effektivt förebyggande och bemästrande av problembeteende i klassrummet.

Children³ who share a close relationship with their classroom teacher may feel better able to utilize the teacher as a source of support in the school environment, and this may result in their being better able to benefit from learning activities in the classroom (Birch, S. H. & Ladd, G. W. , 1997,s 75).

Skickliga förskollärare och gruppleddare planerar sin undervisning och förmedlar på ett tydligt sätt vad de förväntar sig av barnen. De beskriver hur de kommer att reagera på önskvärt respektive icke önskvärt barnbeteende och önskvärd respektive icke önskvärd arbetsinsats. Skickliga förskollärare och gruppleddare har stark kontroll över och positiva relationer till barnen, men kan samtidigt vara flexibla och anpassa sitt agerande till situationen i gruppen. Förskolläraren ska även hålla sig informerad om de enskilda barnens personliga situation med ett respektfullt förhållningssätt för att garantera barnens

³ Barn som har ett nära förhållande med sin klasslärare kan lättare se läraren som ett stöd i skolmiljön och kan på så sätt lättare ta tillvara på möjligheterna att lära i klassrummet (Birch, S. H. & Ladd, G. W. , 1997,s 75).

integritet. I samarbetet med hemmet måste det förskolläraren se på föräldrarna som jämställda och som viktiga resurspersoner i barns utveckling (Nordahl mfl, 2007).

2.9 Föräldrarollen/fostran

Relationen mellan föräldrar och barn intar en särställning. En nära, kärleksfull relation mellan föräldrar och barn fungerar som en motvikt mot alltför starkt auktoritetsutövande och framstår som en förutsättning för att föräldrar ska lyckas med sin uppfostran (Nordahl mfl, 2007, s 210).

Föräldrarnas uppfostringsmetoder har ett starkt samband med aggressivt beteende hos barn. Bristande föräldrafärdigheter anses som en av de viktigaste faktorerna bakom externaliserade⁴ beteendeproblem, i synnerhet hos yngre barn. De flesta föräldrar är viktiga stöttepelare för sina barn i skolan. De uppmuntrar, hjälper och stöttar sina barn i vardagen. De bryr sig om hur barnen haft det i skolan, de hjälper till med skolarbetet och pratar i positiv anda om skolan och lärarna (Nordahl mfl 2007). Vissa föräldrar har svårt att ta till sig negativ kritik som rör deras eget barn det förknippar kritiken med sin egen uppfostrarroll. En del föräldrar förstår inte att de ska finnas till och vara en trygghet och fast punkt för sina barn, ibland blir förhållandet omvänt. En god kommunikation och ett positivt samarbete med föräldrarna ökar möjligheterna för barn med beteendeproblem att utvecklingen sker i positiv riktning (Folkman, 1998).

I lpfö 98 framhävs det att vårdnadshavare ska ha huvudansvaret för sina barns fostran och utveckling. Samarbete med vårdnadshavare är en förutsättning för att barnen ska klara sin skolgång. Föräldrarna har rätt att kontinuerligt bli informerade om vad som händer deras barn i form av kunskapsutveckling, lärande och välbefinnande. De har också rätt att utöva inflytande och påverka sina barns skolgång.

⁴ Externalisering process som består i att barnet lär sig skilja mellan inre upplevelser och sådant som finns i omvärlden (Egidius, 2005, s 188).

3. Empirisk del

I den empiriska delen finns vår metodbeskrivning om hur och vad vi studerat. Det finns en beskrivning av den empiriska delens upplägg av undersökningen samt genomförande och redovisning av våra resultat och analyser. Vi tar även upp etiska överväganden och kritiskt tänkande om arbetet.

3.1 Datainsamlingsmetod

I vår undersökning var syftet att undersöka, genom intervjuer och litteratur, vad förskollärare har för uppfattning av beteendeproblem samt hur förskollärare arbetar med beteendeproblem i förskola och skola. Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod genom intervjuer för att besvara våra frågeställningar eftersom vi anser att denna metod är mer personlig och ger utförligare svar. Våra frågeställningar var: Vad har förskollärare för uppfattning av beteendeproblem? Hur arbetar förskollärare i förskolan/skolan med beteendeproblem?

Vi beslutade oss för att använda oss av kvalitativ metod och samlade in data som vi sedan sammanställde i efterhand. När vi kontaktade de olika lärarna via telefon och avtalade tid för intervjun informerade vi dem om att de fick vara helt anonyma i undersökningen. Vi valde bandspelaren som tekniskt hjälpmedel för att exakt kunna återge de intervjuades svar. Fördelen med detta sätt är att den som intervjuar förhoppningsvis inte styr den intervjuade med sina egna åsikter. Vi upprepade innan vi började intervjun på plats att lärarna skulle vara anonyma i arbetet. Vi valde också att inte dela ut intervjufrågorna i förväg då vi ville ha så spontana svar som möjligt. Kvalitativa intervjuer ger oftast mer ingående svar genom att den intervjuade kan svara med egna ord (Patel & Davidson, 1994). Vi förde också anteckningar under intervjun. Vi har valt att använda oss av strukturerade frågor. De intervjuade fick samma frågor och de ställdes på samma sätt vilket gör att det blev en enhetlig struktur.

Vi har genom att intervjua verksamma förskollärare tagit del av, problematiserat och åskådliggjort deras erfarenheter kring barn med beteendeproblem. Syftet var att undersöka genom intervjuer och litteratur, vad förskollärare har för uppfattning av beteendeproblem samt hur förskollärare arbetar med beteendeproblem i förskola och skola. Vi började arbetsprocessen med att utforma intervjufrågor (se Bilaga 1). Därefter kontaktade vi förskollärarna på de tilltänkta förskolorna/skolorna och berättade om vår undersökning och att den skulle utgå från intervjuer. Vi avtalade tid för intervjun och vi upplevde att förskollärarna ställde sig positiva till vår undersökning och att de gärna besvarade våra frågor. När vi nämnde att vi skulle spela in intervjuerna märkte vi att en del förskollärare blev illa till mods, men efter att vi garanterat total anonymitet ställde de upp. Martyn Denscombe (2000) skriver: att inspelade intervjuer kan medföra obehag för de intervjuade personerna och medföra att de inte säger det som de verkligen anser samtidigt som det ställer större krav på den som leder intervjun. Runa Patel och Bo Davidson (1994) menar att det oftast inte är svårt att få intervjupersonerna att prata inför en bandspelare.

3.2 Urval

Vi har gjort vår kvalitativa undersökning på fem förskolor/skolor i tre olika landsortskommuner i nordvästra Skåne. Det förekommer skillnader vad gäller ekonomiska resurser mellan kommunerna. Vi har varit på skolor som ligger i moderna ekonomiskt starka villaområde, men också varit ute på landsbygden och gjort intervjuer. Vi har valt att inrikta oss på barn i åldern 0-6 år och vi valde att intervjua åtta utbildade förskollärare. Förskollärarna vi intervjuade var kvinnor med lång erfarenhet i yrket, medelåldern i yrket var 15 år. Anledningen till att vi valde dem med utbildning var att de borde ha haft mer teoretisk kunskap om barn med beteendeproblem än vad utbildad personal har. Vi hade gärna sett fler män i yrket, men i vår undersökning saknade vi dem på grund av att det inte fanns några manliga förskollärare på dessa arbetsplatser. Denscombe (2000) menar att de människor som ingår i urvalet väljs för att de har något speciellt att bidra med. Det är viktigt att välja nyckelpersoner som kan ge kunskap till oss för att vi ska kunna uppnå vårt syfte och få våra frågeställningar besvarade.

3.3 Genomförande

Vi gjorde vår insamling av intervjuer vid fem tillfällen. Vårt första och andra intervjutillfälle var med två utbildade förskollärare på två olika förskolor/skolor. Dessa förskollärare intervjuades var för sig. Till vår hjälp hade vi då papper, penna och bandspelare. Vi valde också att inte låta förskollärarna ta del av frågorna innan intervjun eftersom vi ville ha så spontana svar som möjligt.

Vid det tredje intervjutillfället deltog två förskollärare. De intervjuades tillsammans eftersom de uttryckte önskemål om detta. Vi använde bandspelare även vid denna intervju och gjorde även parallella anteckningar. Vår avsikt från början var att endast intervjua dessa fyra förskollärare, men vi kände oss inte nöjda med variationen i svaren, därför utökade vi vår undersökning med ytterligare fyra förskollärare från två olika förskolor.

Vid det fjärde och femte intervjutillfället använde vi inte oss av bandspelare vilket vi gjort vid de tidigare tillfällena. Vi valde istället att använda oss av enkät med öppna frågor (samma frågor som vi använt vid de tidigare intervjutillfällena) eftersom vi upptäckte att det var svårt att höra vad de intervjuade sa på grund av dålig ljudkvalité på banden. Vi ansvarade för två enkäter vardera både när de lämnades ut till förskollärarna och när de samlades in. Dessa fyra förskollärarna fick istället besvara frågorna enskilt, skriftligt och lämna in dem till oss i efterhand. Vi närvarade inte vid dessa fyra enkätundersökningar som skedde på två olika förskolor.

Intervjuer är en teknik för att samla information som bygger på frågor. Intervjuer är vanligtvis personliga i den mening att intervjuaren träffar intervjupersonen och då genomför intervjun. Vi valde att använda oss av metoden att anteckna under intervjun och direkt efter intervjutillfället renskrev vi anteckningarna och transkriberade banden. Fördelen med en ljudbandsinspelning under en intervju är att intervjupersonernas svar registreras exakt. När vi skulle transkribera och analysera materialet fick vi problem. Ljudkvaliteten var väldigt dålig och vi fick lyssna upprepade gånger för att försäkra oss om att vi tolkat svaret på rätt sätt. I efterhand kan vi se att en pilotstudie hade varit att

föredra för att försäkra oss om att ljudet fungerade bra, detta är något vi har lärt oss till kommande intervjutillfällen.

3.4 Tillförlitlighet och kritiskt tänkande

Vår tanke med detta arbete var att ljudinspela alla intervjuer och att intervjua varje förskollärare individuellt. Det blev inte som vi tänkt oss och detta kan bero på flera olika faktorer. Kanske var vi otydliga när vi kontaktade de förskollärarna som deltog vid tredje intervjutillfället.

Det kändes inte som att vår undersökning var färdig efter de fyra första intervjuerna, därför valde vi att utöka undersökningen med fyra personer till. Vårt önskemål var att intervjua dessa förskollärare på samma sätt som vid tillfälle ett och två, men vi hade tidspress och fick därför ändra metod för insamlandet av data.

Det tog lång tid att transkribera eftersom ljudkvaliteten var dålig därför valde vi att lämna ut frågorna och få dem besvarade skriftligt. Tidsbrist är en av orsakerna till att vi inte använde oss av samma metod i hela undersökningen. Till en annan gång vet vi att ljudkvaliteten måste kontrolleras både före insamlandet av data och fortlöpande under intervjuernas gång. Vi föredrog ljudbandsinspelning eftersom den återgav direkt och ordagrant vad den intervjuade sa.

Vi märkte också vid tredje av våra intervjutillfällen, då det fanns två förskollärare närvarande att deras svar var snarlika, vilket vi tror hade kunnat undvikas om de intervjuats var för sig.

När gruppmedlemmar upplever att deras uppfattningar strider mot gruppens allmänna åsikter, kan de vara benägna att hålla tyst eller tona ner sina synpunkter en aning. Detta problem uppträder inte vid personliga intervjuer (Denscombe, 2000, s 137).

Vi fick en känsla av att en del intervjuade förskollärare inte vågade svara enligt sitt eget hjärtas mening, vilket vi tycker är synd. Det pratades mycket vid intervjutillfällena, samtalsämnet beteendeproblem fortsatte även efter det att frågorna besvarats och

bandspelaren stängts av. Det är oftast inga problem att få intervjupersonerna att prata inför en bandspelare, men när bandspelaren är avstängd börjar ibland personen att prata mer spontant och är inte lika angelägen om att framstå som t.ex. logisk och förnuftig (Patel & Davidson, 1994).

Vi hade också önskat att få intervjua en eller flera manliga förskollärare för att se om deras svar hade skiljt sig från de kvinnliga förskollärarnas svar.

3.5 Etiska överväganden

Innan vi började vår undersökning med intervjuer samt under arbetets gång följde vi de forskningsetiska principerna, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet innebär att forskaren ska informera om att deltagandet är frivilligt och att man har rätt att avbryta sin medverkan. Det ska tydligt framgå att uppgifter som insamlas bara kommer att användas för forskningen och inte för något annat syfte. Vi informerade förskollärarna om vår undersökning innan intervjun påbörjades. Då informerade vi om syftet med vårt arbete och att deras deltagande var frivilligt samt att de intervju svar som insamlas inte skulle användas för något annat än vår forskning.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna i undersökningen har själv rätt att bestämma över sin medverkan och om de önskar avbryta sin medverkan så har de rätt att göra detta utan några negativa följder. Förskollärarna i vår undersökning har frivilligt ställt upp att medverka till intervjun. Vidare har inte någon valt att avbryta sin medverkan.

Konfidentialitetskravet innebär att uppgifterna om alla de medverkande i undersökningen ska vara så konfidentiella som möjligt och att personuppgifterna ska förvaras på ett sätt, så att obehöriga inte kan ta del av dem. Vi har valt att inte ha med personuppgifter utan bara kön, ålder, utbildning och vilket län som intervjuerna har genomförts i. Ur forskarsynpunkt gjorde vi detta för att försvåra identifieringen av dem som valt att medverka i undersökningen.

Nyttjandekravet innebär att enskilda personers insamlade uppgifter bara får användas till forskningsändamål. Förskollärarna informerades om att insamlad information bara används till forskningsändamål och inte till något annat.

4. Resultat och analyser

Vi har valt att följa Christer Bjurwills (2001) rekommendation om att skriva resultat och analyser som en rubrik. Vi presenterar intervjuvar fråga för fråga med egna ord, samt använder oss av korta citat eftersom vår datainsamling finns att läsa i sin helhet i bilaga 2. För att öka läsbarheten och förståelsen för innehållet i de utvalda citaten har vi valt att ta bort viss ord, t.ex. ah, eh, osv. i enlighet med rekommendationerna i *Svenska skrivregler* (2002). I övrigt är citaten återgivna så som de intervjuade svarat. Vi respekterar intervjupersonernas önskan om att få vara anonyma, vi använder oss utav fingerade namn i vår undersökning.

Vår första fråga var hur länge förskollärarna varit verksamma i sitt yrke. Förskollärarnas svar varierade men den förskollärare som varit kortast tid i yrket hade varit där 11½ år och den förskollärare som arbetat längst i yrket hade varit verksam i 40 år. Detta innebar att medelåldern av den yrkesverksamma tiden var 15 år

Fråga 2. Hur skulle du säga att ett barn som har beteendeproblem agerar?

Vi redovisar samtliga förskollärares svar på denna fråga, eftersom vi anser att detta är undersökningens huvudfråga.

Utifrån de kunskaper jag har vad som är då är normalt för barn i den åldern om de skiljer sig mycket i sitt sätt och det kan vara utvecklingen och i samspel med andra barn så ser jag då utifrån mina erfarenheter att ett barn har beteendeproblem (Anna).

Det är jättesvårt att svara på det för det finns ju olika beteendeproblem så man kan ju inte säga att det är på det här sättet och sen så är alla så. Men det är på något vis som faller utanför ramarna. Så man känner att det här inte är riktigt vanligt som det brukar vara. Och det kan ju både vara ett barn som är utåtagerande men det kan ju också vara det här barnet som bara är tyst och stilla, det kan också vara ett problem (Britt).

Det är olika men oftast med att de blir arga (Cecilie).

Det är olika. Kan vara både utåtagerande och inåtagerande (Dagny).

Koncentrationssvårigheter (Eva).

Ofta oroliga, när rutinerna störs, annan personal, när något oväntat sker, utåtagerande barn får utbrott, sen finns de dem som sluter sig, skriker, gråter, ont i magen (Frida).

Koncentrationssvårigheter, svårt att sitta stilla (Gun)

Beror på vad du menar, beror på om det är sociala beteendeproblem, finns flera olika sorter (Helen).

Vi frågade förskollärarna hur de hanterar barn med beteendeproblem under a) samling, b) fri lek inomhus c) fri lek utomhus d) vid måltider. Svaren visar att förskollärarna använder olika tekniker vi har valt att presentera Cecilies och Fridas svar.

a) Rutiner, bestämd

b) Försöka lugna barnet och uppmuntra till att stanna kvar i leken och inte flacka från aktivitet till aktivitet

c) Hålla ett extra öga så att kommunikationen och den fria leken fungerar

d) Rutiner, lugn (Cecilie).

a) "Utåtagerande barn som stör" ta barnet till sig, kroppskontakt ger trygghet. Inåtagerande barn tar dem till sist för att de ska våga, inte tvinga. Handdockor kan vara en hjälp

b) stötta barnet, förklara och samtala med barnet om varför det inte fungerar, hur andra känner, hur barnet tänker, och varför tänker barnet så?

c) Man ska vara lyhörd, ej släppa dem utan uppsikt, hjälpa barnet med att lyckas med den vuxnes stöd

d) Vara nära en vuxen (Frida).

Hur tänker du kring ditt bemötande av dessa barn? Utifrån fyra av åtta förskollärares svar har vi tagit fasta på följande:

Jag vill att man har en positiv kontakt med barnet redan från starten och försöker att bibehålla detta och det är också då som jag nämnde innan i samspelet med föräldrarna att vi tillsammans tar upp saker då som barnet kanske behöver träna på att man då skriver åtgärdsprogram och följer upp så man tar det steg för steg att man inte kan ta allt utan man tar delmål och försöker att ge dem en positiv utveckling (Anna).

Låta barnen få lyckas, stötta och finnas till hands. Det är inte värre att vara utåtagerande än inåtagerande (Frida).

Att alla ska bli sedda och hörda (Gun).

Att alla ska bli sedda och hörda (Helen).

Konkreta råd från tre förskollärare som arbetar med barn som har beteendeproblem.

Jag jobbar ju mycket med musik, jag tycker det är bra att få med barnen få många barn att fångas av musik och gärna med rörelser och då känner de att de är med i gruppen och man försöker hitta aktiviteter som passar och fångar dessa barn så att de inte utmärker sig för mycket (Anna).

Jag tycker att det absolut viktigaste är tankesättet att man inte tänker att det är ouppfostrade eller lea ungar därför att det är någonting som de behöver hjälp med där kan vi vara behjälpliga och sen är det också det att inte fokusera på det som de inte kan och inte är bra på utan hellre ta fasta på vad det är det här barnet är bra på vila styrkor det finns hos detta barn och sen bygga på det hela, hela tiden. Så att inte det här barnet blir förstärkt genom nej och får inte. Det blir mycket nej för de utåtagerande barnen, men har man det i sin tanke så blir man förhoppningsvis ännu bättre. Det är inga lea ungar, de behöver hjälp. Man får aldrig vara rädd för att gå in i samtal med föräldrarna eller vårdnadshavare om problemen men man ska givetvis göra det på ett bra sätt och gärna med stöd, även om det är svårt och även om det är tårar och ledsamheter så är det ju så att man vill lösa det. Det är ju för att ge barnet en chans, inte för att det ska bli lättare för mig. Utan för att barnet ska fungera bättre. Jag tycker också att vi måste vara försiktiga med att klassificera barnen vad som är normalt och inte normalt. Och sen samtidigt ska de ju fungera de här små liven, det är samhället och det livet som finns idag (Britt).

Att arbeta i små grupper. Det blir lugnare och barnet känner sig tryggare (Eva).

Finns det tillräckligt med resurser för att tillgodose alla barns behov?

Ibland så känner jag att man skulle vara mer personal nästa fråga också och ofta är vi ensamma i gruppen ibland kanske detta barn eller flera kan det vara också hade behövt göra något annat en stund eller som inte orkar vara med just på vissa saker vi gör och kanske hade gjort samma sak i en mindre grupp, eller att man hade kunnat dela upp dem det är inte alltid det finns möjligheter till det (Anna).

Nej, stöd barnet istället för att flytta runt på barnet för barnets skull. Barnet är problemet tycker många. Verksamheten räcker inte till, ekonomin. Bråkiga barn är ett problem, det finns ingen förståelse från kommunpolitiker pga. Okunskap (Frida).

Tar lång tid att fastställa diagnoser, och hjälpbehovet är stort. Har tillfällig hjälp några timmar. Det är en ekonomisk fråga (Helen).

Vad tror du är orsaken till barns beteendeproblem? Fem förskollärare svarar så här:

Det kan vara skador som barnet har fått under förlossningen det kan vara bara små skador som märks lite grann men ändå kan ställa till det för barnet, problem med närminnet, sen

tror jag många barn har oro i sina familjer kanske att händer saker i familjerna som gör att barnen känner sig oroliga kan också vara en gränssättning märker mycket nu att många barn har otydligheter i gränser och är inte vana vid att respektera andra vuxna och andra barn utan vill vara i fokus och centrum hela tiden och det kan ställa till lite problem Eller i samverkan/samspelet med andra människor den sociala biten är ju jätteviktig och då stjälpes föräldrarna i stället för hjälper i det här barnets fall. Det märks väldigt tydligt och det får vi jobba mycket med. Det kommer alltid att finnas flera barn i varje grupp som har beteendeproblem mer eller mindre så det är ju någonting som vi får jobba med alla och jag önskar att skulle vara mycket, mycket mer resurser för dessa barn tidigt för många av de här problemen accelererar och blir ett jättestort problem ju äldre dom blir och jag tror att om vi hade fått hjälp och på lång sikt verkligen ännu mer mött dessa barn och få möjligheter att göra en bra start för dem och ge dem så mycket hjälp som bara är möjligt (Anna).

Ja du käre värld! Maten kanske? Ja, jag kan nog tro att det har med lite sådana grejor också, mycket konstiga saker vi får i oss som ger kemiska reaktioner i kroppen som jag inte begriper mig på. Som på något vis måste påverka oss och miljön över huvud taget. Sen tror jag också att samhället och livsstilen är mer begränsad, det ges inte lika mycket utrymme för olikheter idag som jag bara gissar att det fanns förr det vet jag inte om det fanns men jag gissar att det fanns kanske lättare uppgifter till alla förr. Det fanns alltid någonting man kunde pela med eller gå bredvid någon och göra, idag går det inte till på det viset. Det ska vara tillstånd och registreringar och allt vad det nu heter. Det är mer begränsat på något vis vad som är normalt och vad man får och inte får (Britt).

Genetiskt, tillfälliga problem hemma eller i gruppen. Har inte lärt sig det sociala beteendet. Barnet får skäll för att det inte kan föra sig i sociala sammanhang. Stressen påverkar negativt, familjen måste jobba, pengar styr. Föräldrarna blir sura och irriterade för att de är trötta och känner sig otillräckliga. Alla barn behöver trygghet och lugn och ro (Frida).

Saknar tid för pyssel och mys, det fanns mer tid för detta förr (Gun).

Sociala faktorer, stressat och förändrat samhälle, materialismen, tiden räcker inte till. Kriser, Kärnfamiljens upplösning, dödsfall. Saknar förebild. Obildade föräldrar (Helen).

Vårt syfte var att undersöka genom intervjuer och litteratur, vad förskollärare har för uppfattningar av beteendeproblem och hur de arbetar med detta i förskolan och skolan. När vi frågade förskollärare om vad beteendeproblem är fick vi till svar att beteendeproblem kunde vara både inåtagerande och utåtagerande beteende och att detta

kunde visa sig på många olika sätt. En sak som var väldigt tydlig var att beteendeproblem definierades som beteenden som föll utanför ramarna.

Vi fann likheter i många av förskollärarnas svar på våra frågor. De nämnde lugn och ro som något nödvändigt för barn med beteendeproblem. Idag är barngrupperna stora och i många av skolorna saknades det personal och ekonomiska resurser. Detta gjorde att förskolläraren inte kunde tillgodose alla barns behov. Trygghet är en förutsättning för att barn ska kunna utvecklas, barn behöver denna trygghet både i hemmet och i skolan (Bäcktröm, 2006). En strukturerad vardag med fasta regler och rutiner är ett måste för dessa barn, detta måste då gälla både hemma och i skolans miljö. Det vi fann gemensamt hos de intervjuade förskollärarna var:

- Lugn och ro
- Trygghet och miljö
- Struktur, rutiner och regler

Förskollärares bemötande av barn med beteendeproblem skiljde sig åt beroende på vad de hade för människosyn och kunskapsyn. Fyra av åtta förskollärare nämnde i sina svar att de utgick från läroplanen. Bland annat menade förskollärarna att de såg till hela barnets behov. De skiljde sig från de andra förskollärarna som tyckte att stöttning, positivt bemötande och att finnas till hands var deras sätt att bemöta barn med beteendeproblem. Bronfenbrenner (1976) menar att olika faktorer i skilda miljöer påverkar barnets uppväxt och utveckling och barnet själv påverkar miljön. Individer påverkas olika av miljöer beroende på inneboende karaktäristika, tidigare erfarenheter och parallella erfarenheter i andra miljöer. För att se till hela barnets behov behövs kunskap. BBIC triangeln som vi beskriver i vår teoridel ger en helhetsbild av vad barn behöver (Dahlberg & Forsell, 2006, (http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/barn_ungdom/BBIC/)).

Syftet med vårt arbete uppnåddes på frågan om vad som var utmärkande för beteendeproblem. Vi fann dessa svar till belåtenhet och det var positivt att förskollärarna inte enbart nämnde de utåtagerande barnen, utan att de även nämnde de barn som var tysta och blyga (inåtagerande). På frågan om hur förskollärare arbetar med

beteendeproblem i förskolan och skolan fick vi delvis de svar vi hade tänkt oss. Vi hade önskat att förskollärarna skulle svara på hur de arbetar med beteendeproblem mer utförligt. Vi hade också velat veta mer om vilka metoder och tekniker som de använde sig av. Fyra av förskollärarna som vi intervjuade gjorde detta medan de fyra övriga hänvisade till läroplanen vilket vi menar inte beskriver hur de som förskollärare agerar i barngruppen. Vi hade förhoppningar om att få exempel på metod och teknik som förskollärarna menade var giltiga i barngrupp.

5. Diskussion

I den litteratur som vi har läst och genom de intervjuer som vi har gjort har vi fått kännedom om vad förskollärare har för uppfattningar av beteendeproblem samt hur de arbetar med detta i förskolan och skolan. Vi har genom vår kvalitativa undersökning och våra enkäter fått en bättre kunskap om förskollärares sätt att arbeta med beteendeproblem och hur de definierar beteendeproblem. Vår undersökning har genomförts på flera olika sätt, både med inspelade intervjuer där vi båda deltog och förde parallella anteckningar och med utlämnade intervjufrågor som informanterna besvarade enskilt. Nu i efterhand är vi överens om att bandinspelning är att föredra eftersom svaren blir mer utförliga (Denscombe 2000, Kvale 1997, Patel & Davidson 1994). Det sätt vi föredrog och arbetade på var när vi tillsammans bandinspelade, antecknade och intervjuade förskollärarna enskilt. Vi såg det som en fördel att arbeta med intervjuerna trots att det blev i flera steg i stället för ett som det var tänkt från början. Detta har gett oss mer erfarenheter i intervjuteknik.

I resultat och analysdelen har vi valt att plocka ut de delar av svaren från förskollärarna som vi tyckte besvarade våra frågeställningar. Alla förskollärarnas svar finns inte med under alla frågor detta val har vi gjort medvetet för att skydda förskollärarnas identitet.

Wrangsjö (1998) menar att barn som väcker våra känslor märks. Detta är något vi lagt märke till och känt av under de verksamhetsförlagda utbildningsperioderna (vfu-perioderna). Somliga barn både syns och hörs, medan andra gör sig osynliga. Mötet med barn som har beteendeproblem kan många gånger vara tufft och påfrestande men som

förskollärare måste man tycka om alla barn oavsett personlig inställning till dem. Barnet bör känna att det vågar visa sina bra och dåliga sidor för den person som det känner sig säker med och att barnet inte blir dömt hela tiden utan att barnet får vara sig själv. I miljöer där människor blir respekterade för vilka de är och inte för vad de presterar utvecklas en god självkänsla, detta skriver Olsson och Olsson (2007). Barn som har beteendeproblem har inte själva valt att agera som de gör, det är något de behöver hjälp med anser en av de förskollärare som vi intervjuat.

Ibland har barn betraktats som vita oskrivna blad eller tomma kärl utan personlighet. Då har uppfostran gått ut på att fylla dem med moral, innehåll och kunskap. Synen på barn har förändrats betydligt, och ny kunskap från en lång rad empiriska undersökningar har också lett till ett perspektivskifte i forskarnas uppfattning av vad ett barn är och hur dess utveckling ska förstås. Det kompetenta barnet är beroende av samspelet med andra för att utveckla sin kompetens fullt ut (Brodin & Hylander, 1997).

Vi använder oss av BBIC triangeln vilken är en modern metod som används inom socialtjänsten för att tillgodose barnets behov. Barnets grundläggande behov ska vara utgångspunkten för allt socialt arbete. Utvärderingar på detta arbetssätt har gjorts och föräldrar och barn har fått en ökad förståelse för socialtjänstens arbete (Dahlberg & Forsell, 2006, http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/barn_ungdom/BBIC/).

Det handlar inte från socialtjänstens sida om att skuldbelägga eller att visa sin maktposition. De ska finnas som stöd och ge råd och tips till föräldrarna om de vill ha deras hjälp. Barnet har både primära och sekundära behov. Behovet av kärlek poängteras av både Spock (1956) och Ellneby (2007). Detta vill vi också poängtera, eftersom vi anser att kärlek är ett av våra viktigaste grundläggande behov.

Samspelet mellan människor grundläggs i leken, de barn som har beteendeproblem har ofta svårt att fungera i lek. En av lärarna i vår intervju har beskrivit för oss hur de gör i sin grupp. De hjälper barnet igång att leka och ger dem ord för hur man säger till varandra för att samspela med andra barn. Vi tycker att det är viktigt att man som förskollärare är lyhörd och att man har en bra kommunikation med föräldrar och barn. Ett

positivt bemötande och att stärka barnet i det barnet klarar av, istället för att stjälp barnet genom att ge dem negativ kritik (Granberg, 1998).

Utvecklingspsykologi handlar om barns beteendemässiga och psykiska utveckling. Vi har valt att använda oss av Sterns teori. Stern anser att barnet är kompetent. Från barnets yttre beteende som kan studeras i forskningen, skapar han hypoteser om vad som händer i barnets inre, hur barnet upplever sig själv och omvärlden. Han menar att vi inte lägger några utvecklingsfaser bakom oss utan att vi tar dem med oss. Vi stödjer Sterns teori och ser det kompetenta barnet i stället för att se barnet som ett oskrivet blad.

Ogden (1991) menar att förskollärare bör arbeta medvetet med regler och konsekvenser. Dessa konsekvenser ska förskollärare och barn gemensamt bestämma om en regel överträds. Vi tror att barn som får vara delaktiga har lättare för att följa reglerna. Otydliga gränssättningar i hem och skola kan också försvåra för barnet, det bara skapar oro. Barn vill vara i fokus och centrum hela tiden och detta kan ställa till problem. Detta är främmande för oss eftersom vi tillhör den generation som blev uppfostrade på det tidiga 70-talet. Vi vågade inte sticka upp mot dem som var äldre och vi hade respekt för alla i vår omgivning. Samhällsförändringen är en orsak som bidragit till det förändrade beteendet. Förr var mammorna hemma och tog hand om barnen, detta är ovanligt idag. Föräldrarnas uppfostringsmetoder har ett starkt samband med aggressivt beteende hos barn anser Nordahl mfl (2007).

Barn med beteendeproblem har funnits i alla tider, men märks mer idag, menar en del förskollärare i vår undersökning. Andra förskollärare i vår undersökning undrar om skolan kanske var bättre förr. Då fanns det respekt barn emellan och man respekterade vuxna mycket mer. Det var mera lugn och ro i klassrummet trots att barngrupperna var stora, menar förskollärarna. Kan förändrade familjeförhållanden för barn idag, kärnfamiljens upplösning, vara en orsak till att det finns otrygghet och stress som påverkar våra barn? Undrar en del förskollärare. Barn får pendla mellan sina olika föräldrar och detta kan vara en bidragande orsak till beteendeproblem. Det mångkulturella samhället påverkar oss alla och det uppstår lätt kulturkrockar. I ett

samhälle där många drabbas av arbetslöshet och ekonomisk otrygghet, minskad tolerans och vidsynhet. Detta är något som kan vara en bidragande orsak till beteendeproblem säger förskollärarna i vår undersökning.

6. Sammanfattning

Vårt syfte med examensarbetet är att undersöka genom intervjuer och litteratur, vad förskollärare har för uppfattningar av beteendeproblem och hur de arbetar med detta i förskolan och skolan. Efter sammanställning och granskning av vårt arbete har vi kommit fram till att de förskollärare vi intervjuat har en ganska klar uppfattning om vad beteendeproblem är. Däremot anser vi inte att vi fått svar på frågan om hur de arbetar med detta problem. Vi har haft stor hjälp av litteraturen kring detta ämne, och detta har gett oss mer kunskap.

Vi har använt oss av läroplanen för förskolan/skolan för att undersöka vad för krav som ställs på förskollärare. Definitionen på beteendeproblem och olika teoretikers syn på vad som är kännetecknen på beteendeproblem. Socialstyrelsen arbetar enligt en metod som heter BBIC och detta är en utvecklingsekologisk metod för att tillgodose barnets behov.

Barn har inte alltid fått vara barn, förr fanns det många fattiga och barnen fick börja arbeta i hemmet redan innan de började skolan. Många barn kunde inte läsa och skriva, något som idag nästan alla barn kan. Barn ansågs som tomma tavlor som skulle fyllas med kunskap. Det var de rika familjernas barn som hade förmånen att få gå i skolan, först och då främst pojkarna. Flickorna skulle sköta sysslor i hemmet. Det var tillåtet att aga i skolorna fram till 1958 och detta kunde missbrukas eftersom läraren hade makten. Barnets roll har förändrats med tiden, idag ser vi på barnet som kompetent och lärarens roll är inte längre den auktoritära maktlystna som fanns förr. Därför är det bra att känna till barnsynen ur ett historiskt perspektiv för att få en röd tråd genom detta arbete.

Samhällsförändringen är en faktor som påverkar vuxnas uppfattning om barns beteende. Barns självkänsla definieras av Maarit Johnson (2003) på följande sätt, självkänsla står

för hur vi värderar oss själva. I leken lär sig barn de sociala spelreglerna, barn med beteendeproblem har svårt att tolka leksignaler.

Teorier vi använt oss av är Daniel Sterns utvecklingspsykologiska teori samt Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori. Dessa teoretiker är moderna. Behaviorimen använder sig av belöning och bestraffning, något som förr användes i djurförsök och senare på människor.

Förskollärarens roll innebär att den som är pedagogisk har förmågan att både lyfta fram en människas egna resurser och hjälpa henne att ta sig igenom de svårigheter som kan uppstå (Gårdsäter & Mitchell, 1999). Föräldrarollen/fostran skriver vi om till sist.

När vi gjorde vår kvalitativa undersökning använde vi oss av intervjuer och enkäter som vi gjorde med förskollärare från nordvästra Skåne. Innan vi började med våra intervjuer och vår enkätundersökning tänkte vi på det etiska ställningstagandet och informerade förskollärarna om vad intervjuerna och enkäterna skulle handla om och att materialet skulle behandlas konfidentiellt (Vetenskapsrådet, 2002).

Resultatet visade att förskollärare hade en klar uppfattning om vad beteendeproblem är. Hur de arbetar med beteendeproblem framkom inte tydligt. Vi anser därför att den frågan inte besvarades efter våra förväntningar. Förskollärarna hade många olika förslag på vad som kunde vara orsak till beteendeproblem allt ifrån sociala faktorer, dålig uppfostran, medfödda skador, maten mm. En utprövad metod som finns att tillämpa för barn med beteendeproblem är bland annat BBIC triangeln.

7. Referenslista

Asland, Leif. (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber.

Bjurwill, Christer. (2001). *A,B,C och D: vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Brodin, Jane och Lindstrand, Peg. (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur.

Brodin, Marianne och Hylander, Ingrid. (2000). *Att bli sig själv: Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. Stockholm: Liber.

Bronfenbrenner, Urie (1976). *Två barndomsvärldar*. Stockholm: Wahlström och Widstrand.

Bäckström, Lena. (2006). *Barn i bon*. Lund: Lunds universitet.

Dahlberg, Christina och Forsell, Anne. (2006). *BBIC i praktiken – att knäcka koden*. Lund: Studentlitteratur.

Denscombe, Martyn. (2000). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Egidius, Henry. (2005). *Psykologilexikon*. Stockholm: Natur och Kultur.

Ellneby, Ylva. (1999). *Om barn och stress och vad vi kan göra åt det*. Sockholm: Natur och Kultur.

Ellneby, Ylva. (2007). *Barns rätt att utvecklas*. Stockholm: Natur och Kultur.

Folkman, Marie-Louise. (1998). *Utagerande och inåtvända barn*. Hässelby: Runa förlag.

Granberg, Ann. (1998). *Förskoleboken*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.

Gårdsäter, Helena & Mitchell, Cajsa. (1999). *Skolboken*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.

Imsen, Gunn. (2006). *Elevers värld introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Johnson, Maarit. (2003). *Självkänsla och anpassning*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Nordahl Thomas, Sørli Mari-Anne, Manger Terje och Tveit Arne. (2007). *Att möta beteendeproblem bland barn och ungdomar: teoretiska och praktiska perspektiv*. Stockholm: Liber.

Ogden, Terje. (1991). *Specialpedagogik: att förstå och hjälpa beteendestörda elever*. Lund: Studentlitteratur.

Ogden, Terje. (2003). *Socialkompetens och problembeteende i skolan: kompetensutvecklande och problemlösande arbete*. Stockholm: Liber.

Olsson, Britt-Inger och Olsson, Kurt. (2007). *Att se möjligheter i svårigheter: barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa och Davidson, Bo. (1994). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur:

Raundalen, Magne. (1997). *Empati och aggression*. Lund: Studentlitteratur.

Sommer, Dion. (2005). *Barndomspsykologi: utveckling i en förändrad värld*. Hässelby: Runa.

Spock, Benjamin. (1956). *Sunt förnuft i barnavård och barnuppfostran: från födelsen till brytningsåren*. Stockholm: Natur och Kultur.

Stensmo, Christer. (1994). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska skrivregler (2002). Svenska språknämnden. Stockholm: Liber.

Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab.

Wrangsjö, Björn. (1998). *Barn som märks: utvecklingspsykologiska möjligheter och svårigheter*. Stockholm: Natur och kultur.

Artikel

Birch, S. H. och Ladd, G. W. (1997). The teacher – child relationship and children's early school adjustment. *Journal of school Psychology*, 35, 61-79.

Artikel på Internet

(<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>) Hämtad 2009-01-22

(<http://www.skolverket.se/skolfs?id=572>) Hämtad 2009-01-22

(http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/barn_ungdom/BBIC/) Hämtad 2009-01-22

Bilaga 1

Intervjuunderlag

1. Hur länge har du arbetat inom yrket?

2. Hur skulle du säga att ett barn som har beteendeproblem agerar?

3. Hur hanterar du generellt ett barn med beteendeproblem under:
 - a) Samling?
 - b) Fri lek inomhus?
 - c) Fri lek utomhus?
 - d) Måltider?

4. Hur tänker du kring ditt bemötande av dessa barn?

5. Vilka konkreta råd har du kring arbetssätt som fungerar för barn med beteendeproblem?

6. Känner du att det finns tillräckligt med resurser för att tillgodose alla barns behov? Om inte varför?

7. Vad tror du är orsak till beteendeproblem?

Bilaga 2

A = Anna

B = Britt

C = Cecilie

D = Dagny

E = Eva

F = Frida

G = Gun

H = Helen

1. Hur länge har du arbetat inom yrket?

A= 39 år

B= 30 år

C= 30 år

D= 18 år

E= 15 år

F= 11½ år

G= Hela mitt liv (ca 40år)

H= Hela mitt liv (ca 35 år)